

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่องสภาพและปัญหาการนิเทศการศึกษาในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุราษฎร์ธานี ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วรวบรวมเป็นสาระที่สำคัญขึ้น มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. โครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ
2. โครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุราษฎร์ธานี
3. การนิเทศการศึกษา
4. หลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้
5. การจัดสื่อการเรียนการสอน
6. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
7. การวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอน
8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

โครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้ดำเนินการโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา ตั้งแต่ปีการศึกษา 2533 โดยใช้ชื่อว่า โครงการนำร่องขยายการศึกษาภาคบังคับ และต่อมาในปีการศึกษา 2534 ไปเปลี่ยนชื่อเป็นโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมีหลักการและเหตุผล ดังนี้

สภาพเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยได้พัฒนาและเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิชาการ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเข้ามามีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของประชาชนในประเทศมากขึ้นเป็นลำดับ และแนวโน้มของสังคมกำลังพัฒนาเข้าสู่ความเป็นอุตสาหกรรมและบริการ วิถีชีวิตในด้านสังคมเบียดบังจากสภาพการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาและเพิ่มพูนความรู้ทักษะพื้นฐานของประชาชนให้สูงขึ้นอันจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างเหมาะสม

การดำเนินงานจัดการศึกษาที่ผ่านมาของประเทศไทย ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศได้รับการจัดการศึกษาภาคบังคับในระดับประถมศึกษาถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ส่วนอัตราการเรียนต่อของนักเรียนที่จบการศึกษาภาคบังคับแล้วเรียนต่อในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นปีที่ 1 ยังต่ำมาก ดังสถิติของอัตราผู้จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่เรียนต่อชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในช่วงปี 2530-2534 คิดเป็นร้อยละ 38, 42, 50, 53 และ 59 ตามลำดับ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2535 ข : คำนำ)

ในปัจจุบันประเทศไทยมีอัตราส่วนนักเรียนต่อประชาชนวัยเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ประมาณร้อยละ 30.1 ซึ่งต่ำที่สุดในอาเซียนและต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของโลก ซึ่งมีผลการวิจัยพบว่า ประชากรที่มีการศึกษาสูงจะมีรายได้ต่อหัวสูงขึ้นด้วย (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2535 ค : 13) ส่วนสาเหตุที่นักเรียนเมื่อเรียนจบการศึกษาภาคบังคับระดับประถมศึกษาแล้วไม่เรียนต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมีสาเหตุหลายประการ คือ

- 1) นักเรียนและผู้ปกครองไม่เห็นคุณค่าหรือประโยชน์ของการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
- 2) ผู้ปกครองมีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดี ไม่สามารถส่งบุตรหลานเรียนต่อได้และต้องการให้เด็กช่วยทำงานบ้าน รวมทั้งช่วยครอบครัวหารายได้
- 3) ความห่างไกลระหว่างบ้านกับโรงเรียน การคมนาคมไม่สะดวก

ในปีการศึกษา 2530 กระทรวงศึกษาธิการ ได้มีโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งการดำเนินงานที่ผ่านมาคณะรัฐมนตรีได้อนุมัติให้กรมสามัญศึกษา และกรมการศึกษานอกโรงเรียนรับผิดชอบดำเนินการ แต่ในการปฏิบัติงานมีข้อจำกัดหลายประการ อย่างไรก็ตามในปีการศึกษา 2532 นักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีอัตราการเรียนต่อชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นทั่วไปและนอกกระบวนโรงเรียนคิดเป็นร้อยละ 50.87 มีนักเรียนที่ไม่ได้เรียนต่ออีกประมาณร้อยละ 49.13 ภายหลังจากที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา

แห่งชาติ ได้รับความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2533 ให้ดำเนินการโครงการนำร่องขยายการศึกษาภาคบังคับ ตั้งแต่ปีการศึกษา 2533 ได้ระยะหนึ่ง ในปีการศึกษา 2534 มีอัตราการเรียนต่อของนักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 เรียนต่อชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในระบบโรงเรียนเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 60.06 ในขณะที่อัตราการเรียนต่อนอกระบบโรงเรียนเป็นร้อยละ 5.04 ดังนั้นในปัจจุบันยังมีนักเรียนที่ไม่ได้เรียนต่อชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นอีกประมาณร้อยละ 30.90 และเด็กนักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 11-12 ปี ยังไม่สามารถเข้าสู่ตลาดแรงงานได้เนื่องจากกฎหมายห้ามมิให้ใช้แรงงานเด็กที่มีอายุต่ำกว่า 13 ปี และสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่ง คือตลาดแรงงานส่วนใหญ่ต้องการแรงงานที่มีคุณภาพ มีการศึกษาอย่างต่ำระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3

ดังนั้น การขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานของประชาชนให้สูงขึ้นจึงมีความสำคัญและจำเป็นต่อการพัฒนาการศึกษา เศรษฐกิจ และสังคม ดังได้ระบุไว้ในนโยบายของแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) ว่า "เร่งปรับปรุงการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นเพื่อให้เป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานและขยายการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เพื่อให้ผู้ที่จบการศึกษาระดับประถมศึกษาได้เข้าเรียนมากขึ้น" (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2535 ข : 4)

จากมติของคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2533 ที่มีมติให้ขยายการศึกษาภาคบังคับออกไปอีก 3 ปี โดยประกาศในท้องถิ่นที่มีความพร้อมเป็นปี ๆ ไป และให้โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติทดลองเปิดสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดละ 3 โรงเรียน ภายใต้โครงการนำร่องขยายการศึกษาภาคบังคับ โดยเปิดสอนในปีการศึกษา 2533- 2534 รวม 216 โรงเรียน และมีคณะกรรมการประเมินโครงการนำร่องขยายการศึกษาภาคบังคับต่อจากชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อีก 3 ปี มี ดร.ก่อ สวัสดิพานิชย์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการเป็นประธาน และได้กล่าวถึงผลการประเมินว่า "โครงการนำร่องซึ่งอาศัยโรงเรียนประถมศึกษาเปิดสอนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมีความพร้อมและมีความสามารถพอที่จะทำโครงการนี้ต่อไปได้อย่างกว้างขวางโดยไม่ต้องทดลองอีก" และเป็นผลให้สถิติการเข้าศึกษาต่อระดับมัธยมศึกษาตอนต้นของนักเรียนที่จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เพิ่มจากร้อยละ 53.65 ในปีการศึกษา 2533 เป็นร้อยละ 59.20 ในปีการศึกษา 2534

เพื่อให้การขยายโอกาสทางการศึกษาเป็นไปอย่างทั่วถึงโดยรวดเร็วยิ่งขึ้น รัฐบาลได้กำหนดนโยบายแถลงต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติ เมื่อวันที่ 4 เมษายน 2534 ว่า "เร่งขยายโอกาสและบริการทางการศึกษา ทั้งในและนอกระบบให้กว้างขวางและทั่วถึง เพื่อยกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ถึงระดับมัธยมศึกษาตอนต้นเป็นอย่างต่ำ รวมทั้งขยายโอกาสทางการศึกษาปฐมวัยในชนบทเพิ่มขึ้น" (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2534 ก : 14)

ด้วยเหตุที่ประชากรกลุ่มใหญ่ของประเทศอยู่ในชนบทห่างไกล อยู่ในชุมชนแออัด เขตเมืองด้อยโอกาสในทุก ๆ ทาง และสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติมีโรงเรียนกระจุกกระจายอยู่ทั่วทุกภาคของประเทศ กระทรวงศึกษาธิการจึงขออนุมัติจากคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2534 ให้สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เปิดสอนระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาในปีการศึกษา 2534 เพิ่มเดิมอีก 1,150 โรงเรียน และ ดร.ก่อ สวัสดิพานิชย์ ใ้ยกเลิกโครงการนำร่องขยายการศึกษาภาคบังคับ โดยเปลี่ยนเป็นรูปโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างสมบูรณ์ รวมโรงเรียนที่เปิดในปีการศึกษา 2534 แล้วทั้งสิ้น 1,366 โรงเรียน มีห้องเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 1,806 ห้องเรียน

ในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) จะเปิดขยายชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เพิ่มเติมตามเป้าหมายที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด จำนวน 4,200 ห้องเรียน/โรงเรียน สามารถเพิ่มอัตราการเรียนต่อชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ได้ถึงร้อยละ 98 ในปีการศึกษา 2539 โดยสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ มีส่วนช่วยเพิ่มอัตราการเรียนต่อชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงร้อยละ 14.3 และตั้งแต่ปีการศึกษา 2540-2544 จะสามารถเพิ่มอัตราการเรียนต่อในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ได้ถึงร้อยละ 100 นับว่าเป็นผลสำเร็จของการจัดการยกระดับพื้นฐานการศึกษาของประชากรจาก 6 ปี เป็น 9 ปี

อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ได้วางแผนเอาไว้สามารถเปิดทำการสอนได้เกินเป้าหมายตามที่กำหนดไว้ ดังข้อมูลและตารางต่อไปนี้

ผลการเปิดโรงเรียนตามเป้าหมาย

1) ปีการศึกษา 2533 เปิดสอนโรงเรียนโครงการนำร่องฯ	119 โรงเรียน
2) ปีการศึกษา 2534	
2.1) เปิดสอนโรงเรียนโครงการนำร่องฯ	97 โรงเรียน
2.2) เปิดสอนโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา	1,150 โรงเรียน
รวม	1,366 โรงเรียน

ตาราง 1 แสดงจำนวนโรงเรียน ห้องเรียน และนักเรียน ปีการศึกษา 2533-2534

ปีการศึกษา	โรงเรียน	ห้องเรียน	นักเรียน		รวม
			ม.1	ม.2	
2533	119 (นำร่อง)	123	3,868	-	3,868
2534	97 (นำร่อง)				
	1,150 (ขยายโอกาส)	1,929	53,056	3,344	56,400

ตาราง 1 แสดงว่าปีการศึกษา 2533 และ 2534 เปิดสอนห้องเรียน/โรงเรียน
ได้เกินเป้าหมาย ดังนี้

จำนวนโรงเรียนที่เปิดสอนตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ 1,216 โรงเรียน ผลการเปิดสอน
เปิดได้ 1,366 โรงเรียน เกินเป้าหมายจำนวน 140 โรงเรียน และจำนวนห้องเรียนตามเป้าหมาย
ที่ตั้งไว้ 1,216 ห้องเรียน ผลการเปิดสอนเปิดได้ 1,929 ห้องเรียน เกินเป้าหมายจำนวน 713
ห้องเรียน (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2535 ค : 18)

ตาราง 2 เป้าหมายการดำเนินงานโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาระดับขั้นพื้นฐานของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

เป้าหมาย	หน่วยนับ	ปีงบประมาณ				
		2535	2536	2537	2538	2539
การดำเนินงาน		2535	2536	2537	2538	2539
1. โรงเรียน	โรง	2,500	3,500	4,500	5,500	6,500
2. ห้องเรียน	ห้อง					
มัธยมศึกษาปีที่ 1		2,940	3,940	4,940	5,940	6,940
มัธยมศึกษาปีที่ 1		1,806	2,940	3,940	4,940	5,940
มัธยมศึกษาปีที่ 1		123	1,806	2,940	3,940	4,940
รวมห้องเรียน		4,869	8,686	11,820	14,820	17,820
2. นักเรียน	คน					
มัธยมศึกษาปีที่ 1		117,600	157,600	197,600	237,600	277,600
มัธยมศึกษาปีที่ 1		53,056	117,600	157,600	197,600	237,600
มัธยมศึกษาปีที่ 1		3,344	53,056	117,600	157,600	197,600
รวมจำนวนนักเรียน		174,000	328,256	472,800	592,800	712,800

(สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2535 ค : 19)

1. แนวทางการดำเนินงานโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาระดับขั้นพื้นฐานของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2535 ค : 20-22)

1) นโยบายการดำเนินงาน

1.1) เร่งรัดการขยายโอกาสและบริการทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นให้กระจายไปสู่ประชาชนส่วนภูมิภาคอย่างทั่วถึง โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มเด็กและเยาวชนผู้ด้อยโอกาสในชุมชนเมืองและชุมชนชนบทห่างไกล

1.2) ส่งเสริมและสนับสนุนให้นักเรียนและผู้ปกครองนักเรียนเห็นความสำคัญและคุณค่าของการศึกษาดต่อการพัฒนาตนเอง พัฒนาอาชีพ และพัฒนาสังคมส่วนรวม

1.3) เร่งรัดพัฒนาการจัดกระบวนการบริหาร กระบวนการเรียนการสอน และ นิเทศติดตามผลเพื่อส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนให้มีความรู้ความสามารถ และ ทักษะพื้นฐาน โดยเน้นการพัฒนาทักษะด้านอาชีพให้สามารถพึ่งตนเองได้ ตลอดจนมีคุณธรรม จริยธรรม และตระหนักในคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น

2) วัตถุประสงค์

2.1) เพื่อยกระดับความรู้พื้นฐานให้ประชาชนผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา ได้เรียนสูงขึ้นถึงชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

2.2) เพื่อปูพื้นฐานการดำเนินงานขยายการศึกษาภาคบังคับจาก 6 ปี เป็น 9 ปี

2.3) เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนเห็นช่องทางในการประกอบอาชีพและมีโอกาส พัฒนาทักษะในวิชาอาชีพที่ตนมีความถนัดและสนใจสำหรับการดำรงชีวิตที่ดีขึ้นต่อไป

8) เป้าหมายการดำเนินงาน ปีการศึกษา 2533 ดำเนินโครงการนำร่องขยาย การศึกษาภาคบังคับ เปิดสอนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนประถมศึกษา ใน 72 จังหวัด ทั่วประเทศ (ยกเว้นกรุงเทพมหานคร) จังหวัดละ 1-2 โรงเรียน รวม 119 โรงเรียน กระจายอยู่ใน 119 ตำบล 115 อำเภอ มีจำนวนนักเรียนทั้งสิ้น 3,868 คน

ปีการศึกษา 2534 เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด จึงให้ จังหวัดต่าง ๆ เปิดสอนโรงเรียนในโครงการนำร่องขยายการศึกษาภาคบังคับให้ครบ 3 โรงเรียน ทุกจังหวัด (ยกเว้นกรุงเทพมหานคร) รวมจำนวนโรงเรียนที่เปิดเพิ่ม 97 โรงเรียน กระจายอยู่ ใน 97 ตำบล 96 อำเภอ มีจำนวนนักเรียนประมาณ 17,280 คน

นอกจากนี้ยังเปิดดำเนินการเพิ่มเติมในปีการศึกษา 2534 เพื่อสนองนโยบาย กระทรวงศึกษาธิการอีก 1,150 โรงเรียน ใน 72 จังหวัดทั่วประเทศ โดยมีจำนวนนักเรียน ทั้งสิ้น 42,280 คน

เป้าหมายในช่วงแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กำหนดจะเปิดดำเนินการเพิ่มอีกประมาณ ปีละ 1,000 โรงเรียน เพื่อตอบสนองนโยบายเร่งรัดการขยายโอกาสทางการศึกษาของกระทรวง ศึกษาธิการ

4) ผลการเปิดโรงเรียนตามเป้าหมาย

ปีการศึกษา 2533 เปิดโรงเรียนโครงการนำร่องขยายการศึกษาภาคบังคับ 119 โรงเรียน

ปีการศึกษา 2534 เปิดโรงเรียนโครงการนำร่องขยายการศึกษาภาคบังคับ 97 โรงเรียน และเปิดโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน 1,150 โรงเรียน ทั้งหมดให้ใช้ชื่อว่าโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน รวมทั้งสิ้น 1,366 โรงเรียน

5) หลักเกณฑ์การคัดเลือกโรงเรียน

5.1) เป็นโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในท้องถิ่นที่เปิดสอนแล้วจะไม่ใช่เป็นผลกระทบกระเทือนต่อโรงเรียนในสังกัดที่เปิดสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

5.2) เป็นโรงเรียนที่อยู่ในเขตพื้นที่ที่มีอัตราการเรียนรู้ต่อระดับมัธยมศึกษาตอนต้นต่ำ อันเนื่องมาจากปัญหาภูมิประเทศไม่เอื้ออำนวยต่อการเดินทางและประชาชนมีฐานะทางเศรษฐกิจยากจน

5.3) เป็นโรงเรียนที่อยู่ในสภาพที่มีความเหมาะสมและพร้อมที่จะดำเนินการได้

5.4) เป็นโรงเรียนที่มีผลสำเร็จด้านการเรียนการสอนกลุ่มการงานพื้นฐานอาชีพ ระดับประถมศึกษาและมีช่องทางสามารถสนับสนุนให้นักเรียนมีรายได้ระหว่างเรียนได้ด้วย

5.5) ผู้บริหารโรงเรียนและคณะครูมีความสนใจ ตั้งใจ กระตือรือร้นและเสียสละ ส่งเสริมและสนับสนุนที่จะปฏิบัติงานให้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของ โครงการอย่างต่อเนื่อง

5.6) ผู้ปกครองนักเรียนและประชาชนในท้องถิ่น สนใจ ยินดีให้การสนับสนุน ส่งบุตรหลานเข้าเรียน ทั้งสนับสนุนกิจกรรมของ โรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ

5.7) พิจารณาเปิดโรงเรียนให้อยู่ในลักษณะของการกระจายอย่างทั่วถึง รวมจำนวน โรงเรียนที่เปิดประมาณ 1/4 ของจำนวนกลุ่มโรงเรียนของทั้งจังหวัด

6) การบริหารหลักสูตรเพื่อให้เกิดคุณภาพที่ต้องการ

6.1) จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ของกรมวิชาการ ตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด

6.2) ปรับเนื้อหาสาระของหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น

6.3) พัฒนานุเคราะห์ที่เกี่ยวข้องให้มีความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติงาน

6.4) พัฒนากระบวนการเรียนการสอน โดยยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลางให้ได้

ปฏิบัติจริง

6.5) โรงเรียนจัดรูปแบบการสอนวิชาอาชีพที่เหมาะสม

6.6) จัดหนังสือ/อุปกรณ์/สนับสนุนการเรียนการสอน

6.7) พัฒนาระบบการนิเทศ ติดตามผลและประเมินผล

6.8) พัฒนาการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

7) แผนการดำเนินงานในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 7

(พ.ศ. 2535-2539)

7.1) แผนการเปิดโรงเรียน เปิดสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนประถมศึกษาเพิ่มขึ้นปีละ 1,000 ห้องเรียน/โรงเรียน ห้องเรียนละ 40 คน ตามเป้าหมายของกระทรวงศึกษาธิการเปิดได้ 4,200 ห้องเรียน/โรงเรียน ในปีการศึกษา 2537 จากนั้นจะไม่เปิดเพิ่มอีก แต่ถ้ามีความพร้อมเพียงพอจะเปิดขยายปีละ 1,000 ห้องเรียน/โรงเรียน จนถึงปีการศึกษา 2539

7.2) แผนการจัดงบประมาณ ปีการศึกษา 2535-2539 ในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 7 สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กำหนดงบประมาณเพื่อดำเนินการให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดตามตาราง ดังนี้

ตาราง 8 แผนการจัดสรรงบประมาณโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน
ของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

ปีงบประมาณ	จำนวนโรงเรียน (โรง)	งบประมาณ	หมายเหตุ
2533	119	11,493,800	ดำเนินการแล้ว
2534	1,366	374,626,049	ดำเนินการแล้ว
2535	2,500	2,257,300,000	ได้รับอนุมัติ
2536	3,500	2,854,370,000	306,684,400 บาท
2537	4,500	4,074,660,000	
2538	5,500	4,820,970,000	
2539	6,500	5,606,460,000	
รวมเงินงบประมาณ		18,049,264,429	ปี 2535

7.3) แผนการจัดกิจกรรมและโครงการสนับสนุนในแผนพัฒนา ฉบับที่ 7 ได้กำหนดไว้ดังนี้

7.3.1) จัดตั้งศูนย์วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี และวิชาชีพเพื่อเป็นแหล่งความรู้และฝึกปฏิบัติของครู นักเรียนและชุมชน

7.3.2) จัดบริการสุขภาพอนามัยสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาทั้งทางด้านการรักษาพยาบาลและพัฒนาสุขภาพอนามัย

7.3.3) ฝึกอบรมพัฒนาบุคลากร ครูผู้สอนรายวิชาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการสอนและการปรับปรุงระดับกำหนดตำแหน่ง

7.3.4) การปรับปรุงแผนการเรียนโดยเน้นกระบวนการการศึกษาและฝึกอบรมวิชาชีพโดยประสานความร่วมมือกับหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน

7.3.5) พัฒนาห้องสมุด ให้เป็นแหล่งความรู้และเป็นศูนย์กลางของชุมชน

7.3.6) จัดหาทุนจากรัฐบาลและภาคเอกชนทั้งในประเทศและนอกประเทศ เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องได้มีโอกาสศึกษาหาความรู้และประสบการณ์

7.3.7) แผนการจัดตั้งสำนักงานขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อเป็นหน่วยงานรองรับการปฏิบัติงาน โดยตรง

7.4) แผนการประสานงานเพื่อให้การดำเนินการมีประสิทธิภาพและบังเกิดผลดี สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้ประสานงานและได้รับความร่วมมืออย่างดียิ่งจากหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องกับการจัดการมัธยมศึกษาตอนต้น ทั้งในระดับกรมและส่วนภูมิภาค เช่น กรมวิชาการ กรมสามัญศึกษา กรมการฝึกหัดครู สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กรมการศึกษานอกโรงเรียน เป็นต้น (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2534 ก: 8-18)

กล่าวโดยสรุปแล้วจะเห็นว่า โครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นโครงการที่ทำให้เด็กจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ไม่มีโอกาสได้เข้ารับการศึกษาคือในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ได้มีโอกาสเข้ารับการศึกษ ทางรัฐบาลและกระทรวงศึกษาธิการ โดยสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติได้ดำเนินการมาตั้งแต่ปีการศึกษา 2533 ซึ่งในระยะแรกเรียกว่า โครงการนำร่องขยายโอกาสการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นที่น่าพอใจ และในที่สุดปีการศึกษา 2534 ก็ได้ยกเลิกโรงเรียนโครงการนำร่องขยายโอกาสการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นใช้ชื่อว่า โครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานมาจนถึงปัจจุบันนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2535 ก : 14)

2. แนวทางการดำเนินงานของโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2535 ข : 36-42)

เพื่อให้การปฏิบัติงานด้านต่าง ๆ ของโรงเรียนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สามารถดำเนินการสอดคล้องกับนโยบาย วัตถุประสงค์ และเป้าหมายของโครงการ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จึงได้กำหนดแนวทางการดำเนินงานของโรงเรียน และเอกสารแบบพิมพ์ต่าง ๆ การแต่งกายของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น การเปิด ปิศาจเรียน การประเมินผลการเรียน และการจบหลักสูตร ดังนี้

1) การเตรียมการเบื้องต้น มีกิจกรรมที่โรงเรียนควรดำเนินการดังนี้ คือการประชาสัมพันธ์การจัดข้อมูลพื้นฐาน การประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การเตรียมวัสดุครุภัณฑ์ การเตรียมอาคารสถานที่และการเตรียมการด้านบุคลากร

2) การจัดชั้นเรียนและการเปิดรับนักเรียน

2.1) โรงเรียนที่เปิดสอนแล้วตั้งแต่ปีการศึกษา 2533 (จำนวน 119 โรงเรียน) ให้เปิดสอนดังนี้

2.1.1) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวนไม่เกิน 2 ห้องเรียน จำนวนนักเรียนห้องเรียนละ 40 คน

2.1.2) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวนไม่เกินกว่าจำนวนนักเรียน/ห้องเรียนที่เลื่อนชั้นมาจากชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 (ห้ามรับย้าย/โอน นักเรียนจากสถานศึกษาอื่น เข้าเรียนโดยไม่ได้รับอนุญาต)

2.2) โรงเรียนที่เปิดสอนในปีการศึกษา 2534 (จำนวน 97 โรงเรียน) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ให้เปิดทำการสอนจำนวนไม่เกิน 2 ห้องเรียน จำนวนนักเรียนห้องเรียนละ 40 คน

2.3) โรงเรียนที่เปิดสอนเพิ่มเติมตั้งแต่ปีการศึกษา 2534 และปีต่อ ๆ ไป ประมาณปีละ 1,000 โรงเรียน ให้เปิดสอนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 1 ห้องเรียน จำนวนนักเรียนประมาณ 40 คน/ห้อง

2.4) การเปิดรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ให้เป็นไปตามคำสั่งกระทรวงศึกษาธิการที่กำหนดในแต่ละปีและ ไม่ควรรับนักเรียนเข้าเรียนเกินกว่าที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติกำหนด ทั้งนี้เพื่อไม่ให้เป็นการกระทบต่องบประมาณดำเนินการ เช่น เลือสด้านนักเรียน หนังสือแบบเรียน และคุณภาพการเรียนการสอน ฯลฯ

2.5) กรณีมีนักเรียนสมัครเข้าเรียนมากกว่าจำนวนที่กำหนดให้คณะกรรมการระดับจังหวัดซึ่งได้รับการแต่งตั้งตามบัญชีสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ คำนวณที่สุด ที่ ศธ 1405/17230 ลงวันที่ 31 พฤษภาคม 2533 ข้อ 14 พิจารณาหาข้อยุติเกี่ยวกับวิธีการรับนักเรียนตามจำนวนโดยไม่ขัดแย้งกับนโยบายที่กำหนดไว้ก่อนแล้ว ทั้งนี้ควรรอคำจนถึงหลักการเปิดโรงเรียนให้กับผู้ด้อยโอกาสได้เข้ารับการศึกษอย่างทั่วถึง

2.6) นักเรียนที่สนใจมีความประสงค์ที่จะเข้าเรียนด้วยความสมัครใจและผู้ปกครองให้การสนับสนุน ต้องมาสมัครเข้าเรียน ณ โรงเรียนในโครงการที่เปิดสอน ตามวันเวลาที่ประกาศพร้อมนำหลักฐานดังต่อไปนี้มายื่นในวันสมัคร

2.6.1) รูปถ่ายขนาด 4 X 5 เซนติเมตร จำนวน 3 รูป (รูปถ่ายหน้าตรง ไม่สวมหมวก ถ่ายไว้ไม่เกิน 6 เดือน)

2.6.2) สำเนาทะเบียนบ้าน (พร้อมตัวจริง) ปรากฏชื่อบิดา มารดา หรือชื่อผู้ปกครองในทะเบียนบ้าน

2.6.3) หนังสือสำคัญแสดงวุฒิทางการศึกษา โดยต้องจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 หรือเทียบเท่า

2.6.4) เอกสารที่เกี่ยวข้อง เช่น ใบเปลี่ยนชื่อ นามสกุล พร้อมสำเนา 1 ชุด (ถ้ามี)

2.7) ในการสมัครเข้าเรียนและการเรียนในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติดำเนินการ ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใด ๆ ทั้งสิ้น

3) ทะเบียนนักเรียนและเอกสารแบบพิมพ์ต่าง ๆ

3.1) เมื่อรับนักเรียนเข้าเรียนแล้ว โรงเรียนต้องจัดทำทะเบียนนักเรียนขึ้นเล่มหนึ่งแยกต่างหากจากทะเบียนนักเรียนภาคบังคับระดับประถมศึกษา โดยเริ่มต้นเลขประจำตัวนักเรียน 001 ใหม่ เมื่อนักเรียนขึ้นทะเบียนแล้วจะมีสถานภาพเป็นนักเรียนจนกว่าจะจบการศึกษาตามหลักสูตรหรือสิ้นสุดสภาพการเป็นนักเรียน

3.2) โรงเรียนต้องจัดให้มีเอกสารการประเมินผลการเรียนต่าง ๆ ตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด ดังต่อไปนี้

3.2.1) ทะเบียนแสดงผลการเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (รบ. 1-ต)

3.2.2) แบบรายงานผลการเรียนของผู้ที่จบหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น (รบ. 2-ต)

3.2.3) สมุดประเมินผลรายวิชา (รบ. 3-ด)

3.2.4) สมุดรายงานประจำตัวนักเรียน (รบ. 4-ด)

3.2.5) ใบรับรองผลการเรียน (รบ. 5-ด)

3.2.6) ระเบียบสะสม (รบ. 6-ด)

แบบ รบ. ต่าง ๆ การจัดทำสำเนาเพื่อทดลองใช้ก่อน ส่วนเอกสารแบบพิมพ์ใบคำร้องต่าง ๆ ควรให้มีตามความจำเป็นและความเหมาะสม ตามแบบตัวอย่างในคู่มือการประเมินผลการเรียนตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533

4) การแต่งกายของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

การแต่งกายในภาคฤดูใบไม้ร่วงในโรงเรียนให้แต่งเครื่องแบบของสถานศึกษา ส่วนการฝึกปฏิบัติให้เป็นไปตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ระเบียบปฏิบัติของสถานศึกษา สถานประกอบการหรือสถานประกอบอาชีพนั้น

5) กำหนดการเปิด-ปิดภาคเรียน

ให้ดำเนินการเปิด-ปิดภาคเรียนให้สอดคล้องกับหลักเกณฑ์การใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) และกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตจังหวัดโดยให้เป็นไปตามคำสั่งกระทรวงศึกษาธิการ ที่ สป 458/2527 ลงวันที่ 28 สิงหาคม พุทธศักราช 2527 เรื่อง กำหนดวันเปิด-ปิดภาคเรียนสถานศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งกำหนดดังนี้

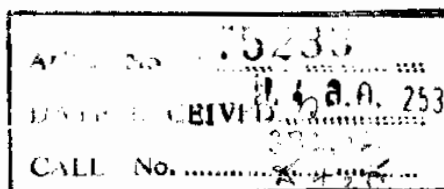
ภาคเรียนที่หนึ่ง	วันเปิดภาคเรียน	วันที่ 16 พฤษภาคม
	วันปิดภาคเรียน	วันที่ 11 ตุลาคม
ภาคเรียนที่สอง	วันเปิดภาคเรียน	วันที่ 1 พฤศจิกายน
	วันปิดภาคเรียน	วันที่ 1 เมษายน

สำหรับสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาอาจเปิดสอนภาคเรียนฤดูร้อนได้ตั้งแต่วันที่ 1-30 เมษายน

สำหรับการเปิด-ปิดภาคเรียนของชั้นเรียนประถมศึกษาของโรงเรียนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานให้อยู่ในดุลยพินิจของโรงเรียน หากเห็นสมควรเปลี่ยนแปลงให้ปฏิบัติตามระเบียบ

6) การประเมินผลการเรียนและการจบหลักสูตร

การประเมินผลการเรียนให้เป็นไปตามหลักการคือ ให้สถานศึกษามีหน้าที่ประเมินผลการเรียนโดยความเห็นชอบของกลุ่มโรงเรียนในเรื่องของเกณฑ์และแนวทาง

การดำเนินการเกี่ยวกับการประเมินผลการเรียน โดยประเมินผลการเรียนเป็นรายวิชาและคิดเป็นหน่วยการเรียน การคิดหน่วยการเรียนให้ถือปฏิบัติตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตร และจะต้องประเมินผลการเรียนให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ของแต่ละรายวิชา ทั้งนี้เพื่อเป็นการปรับปรุงการเรียนการสอนและเพื่อตัดสินผลการเรียนรายละเอียดยื่น ๆ ในเรื่องวิธีประเมินผลการเรียน การตัดสินผลการเรียน การโอนผลการเรียนและการอนุมัติจบหลักสูตรให้ศึกษาจากคู่มือการประเมินผลการเรียนตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ

นักเรียนที่ได้รับอนุมัติให้จบหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีศักดิ์และสิทธิ์เช่นเดียวกับผู้จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นจากสถานศึกษาสังกัดอื่น ๆ ทุกประการ

การดำเนินงานของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนประถมศึกษา การรับนักเรียน การจัดชั้นเรียน การจัดทำทะเบียนและเอกสารต่าง ๆ ต้องเป็นไปตามแนวทางที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติได้กำหนดไว้ และยังคงปฏิบัติตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการในเรื่องการเปิด-ปิดภาคเรียน การกำหนดให้ใช้เอกสารที่จำเป็นต้องใช้ในการประเมินผลการเรียน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การประเมินผลการเรียนรายวิชาตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด และการอนุมัติผลการเรียนให้จบหลักสูตรก็ปฏิบัติเช่นเดียวกับโรงเรียนในสังกัดกรมอื่น ๆ ในกระทรวงศึกษาธิการ

โครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ของสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุราษฎร์ธานี (2537 ค : 19) ได้รายงานว่โครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้ดำเนินการโครงการนำร่องเพื่อขยายการศึกษาภาคบังคับตามมติของคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 23 พฤษภาคม 2533 ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการมอบหมายให้สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติรับไปดำเนินการ และกำหนดให้สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุราษฎร์ธานีเปิดสอนโรงเรียนประถมศึกษาในโครงการนำร่องขยายการศึกษา

ภาคบังคับในมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยไม่เก็บค่าเล่าเรียนแต่อย่างใดและใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ของกรมวิชาการในปีการศึกษา 2533 จำนวน 2 โรงเรียน คือ โรงเรียนบ้านพรุแซง สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเวียงสระ และโรงเรียนวัดประชางสาราม สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอพุนพิน โรงเรียนละ 1 ห้องเรียน ให้นักเรียนได้ไม่เกินห้องเรียนละ 40 คน และในปีการศึกษา 2534 ให้เปิดสอนเพิ่มอีก 1 โรงเรียนคือโรงเรียนวัดพุมเรียง สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอไชยา จำนวน 2 ห้องเรียน ห้องเรียนละไม่เกิน 40 คน โดยไม่เก็บค่าเล่าเรียนแต่อย่างใด

ต่อมาคณะรัฐมนตรีมีมติในคราวประชุมเมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2534 ได้เปลี่ยนชื่อจากโครงการนำร่องขยายการศึกษาภาคบังคับ เป็นชื่อโครงการขยายการศึกษาขั้นพื้นฐาน และมอบหมายให้สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติรับไปดำเนินการตามวิธีการที่กำหนดในปีการศึกษา 2533 และกำหนดให้สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุราษฎร์ธานีดำเนินการเปิดสอนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนประถมศึกษาในปีการศึกษา 2534 เพิ่มขึ้นอีก 25 โรงเรียน และเปิดดำเนินการสอนในปีการศึกษา 2535, 2536 และ 2537 ปีการศึกษาละ 20, 16 และ 21 โรงเรียน ตามลำดับ รวมโรงเรียนทั้งหมดที่เปิดสอนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานในปีการศึกษา 2538 สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวน 85 โรงเรียน โดยเปิดสอนตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และมีห้องเรียนนักเรียนทั้งสิ้นในปีการศึกษา 2538 จำนวน 270 ห้องเรียน และ 6,913 คน

แนวทางการดำเนินงานโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้ดำเนินการตามนโยบายการดำเนินงานและหลักเกณฑ์ของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ โดยได้จัดตั้งศูนย์ขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานในระดับจังหวัดและระดับอำเภอเพื่อจะได้ดำเนินการในเรื่องการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานที่เกี่ยวข้องในแต่ละระดับทุกเรื่อง ส่วนการจัดการเรียนการสอนก็ให้ดำเนินการตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ที่กรมวิชาการกำหนดทุกรายการการจัดการเรียนการสอนวิชาอาชีวเน้นความพร้อมของโรงเรียน ผู้เรียนและความต้องการของท้องถิ่นเป็นหลักในการจัดการเรียนการสอน การเปิด-ปิดภาคเรียนก็ดำเนินการเป็นไปตามคำสั่งของกระทรวงศึกษาธิการในเรื่องของการวัดผลและประเมินผลก็ให้ดำเนินการเช่นเดียวกับโรงเรียนอื่น ๆ ที่เปิดสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกรมต่าง ๆ ในกระทรวงศึกษาธิการ โรงเรียนในโครงการ

ขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทุกโรงเรียนต้องเข้าสังกัดกลุ่มเพื่อรวมกลุ่มกับกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตพื้นที่ที่โรงเรียนตั้งอยู่ตามหลักเกณฑ์ของกรมวิชาการ เพื่อจะได้ดำเนินการในเรื่องแนวการจัดการเรียนการสอน การวัดผลและการประเมินผลแต่ละรายวิชา ซึ่งจะต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษาที่โรงเรียนสังกัดอยู่เรียบร้อยแล้ว จึงจะดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน กิจกรรมเสริมหลักสูตร รวมถึงการวัดผลและประเมินผล การอนุมัติผลการเรียนอีกด้วย

การนิเทศการศึกษา

1. ความหมายของการนิเทศการศึกษา

นักการศึกษาได้ให้ความหมายของการนิเทศการศึกษาไว้อย่างกว้างขวางหลายทัศนะ ตามแนวคิดและบุคลิกของแต่ละคนที่น่าสนใจนำมาศึกษา ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้ กู๊ด (Good, 1973 : 535) ได้ให้ความหมายของการนิเทศการศึกษาไว้ว่าเป็นความพยายามทุกอย่างที่เจ้าหน้าที่ฝ่ายการศึกษาที่ได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่ที่นิเทศการศึกษาในด้านการแนะนำครู หรือผู้อื่นที่ทำงานเกี่ยวข้องกับการศึกษาให้รู้วิธีปรับปรุงการสอนหรือการศึกษา การนิเทศการศึกษาช่วยให้เกิดความงอกงามในวิชาชีพ ช่วยพัฒนาครู ช่วยในการเลือกและปรับปรุงวัตถุประสงค์ทางการศึกษา ช่วยเลือกและปรับปรุงเนื้อหาของการสอน วิธีสอน และการประเมินผลการสอน ซึ่งภิญโญ สาคร (2526 : 232) มีความเห็นสอดคล้องกับกู๊ด โดยกล่าวว่า การนิเทศการศึกษา หมายถึง ความพยายามอย่างหนึ่งในหลาย ๆ อย่างของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ที่จะช่วยส่งเสริมให้การศึกษามีคุณภาพทางการเรียนการสอน ส่วนกิตติมา ปรีดีฉิลิก (2532 : 262) ชุมศักดิ์ อินทร์รักษ์ (2536 : 5) ชาญชัย อาจินสมาจาร (ม.ป.ป. : 8) ปรีชาพร วงศ์อนุตรวิโรจน์ (2534 : 3) สัจด์ อุทรานันท์ (2530 : 12) และสเปียร์ส (Spears, 1967 : 16) ให้ความเห็นในแง่ของกระบวนการว่า การนิเทศการศึกษา หมายถึง กระบวนการจัดกิจกรรมทำงานร่วมกับครูและบุคลากรทางการศึกษา ซึ่งเป็นไปในแนวทางให้คำปรึกษา แนะนำ ช่วยเหลือ โดยมุ่งพัฒนาปรับปรุงการเรียนการสอน เพื่อเพิ่มคุณภาพของนักเรียนให้เป็นไปตามเป้าหมายของการศึกษา สำหรับในแง่ของการปฏิบัตินั้น ประหยัด หาสิตะพันธ์ (2528 : 1) ไวส์ (Wiles, 1967 : 6) และสงวน สุทธิเลิศอรุณ (2529 :

104) ให้ความเห็นในแนวเดียวกันว่า การนิเทศการศึกษา คือ การแนะนำ การช่วยเหลือปรับปรุง การประสานงานชี้แจง และการปรึกษาหารือกันเพื่อหาทางปรับปรุงการเรียนการสอนให้ดีขึ้น ในส่วนของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2534 ง : 5) ได้ให้ความหมายว่า การนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการปฏิบัติงานร่วมกันระหว่างผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศเพื่อปรับปรุงและเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของผู้รับการนิเทศในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

จากความหมายของการนิเทศการศึกษา ซึ่งนักการศึกษาต่าง ๆ ได้ให้ทัศนะไว้สรุปได้ว่า การนิเทศการศึกษา หมายถึง กระบวนการจัดกิจกรรมทำงานร่วมกันของบุคลากรทางการศึกษาในด้านการแนะนำช่วยเหลือ ให้คำปรึกษาและให้ความร่วมมือ เพื่อปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพตามเป้าหมายของการศึกษา

2. จุดมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษา

การนิเทศการศึกษามีการกำหนดจุดมุ่งหมาย เพื่อเป็นแนวทางสำหรับการปฏิบัติงาน จุดมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษานั้น มีผู้กล่าวไว้ดังนี้

กู๊ด (Good, 1973 : 559) ได้กำหนดจุดมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษาไว้ 4 ประการ คือ

- 1) เพื่อช่วยให้เกิดความเจริญงอกงามทางวิชาการ
- 2) เพื่อช่วยพัฒนาความสามารถของครู
- 3) เพื่อช่วยในการเลือกและปรับปรุงวัตถุประสงค์ของการศึกษา
- 4) เพื่อช่วยเหลือปรับปรุงวิธีสอน

สังค์ อุทรานันท์ (2530 : 7-8) ได้ให้ความเห็นว่าจุดมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษาประกอบด้วยหลัก 4 ประการ คือ

- 1) เพื่อพัฒนาคน การนิเทศการศึกษาเป็นการให้คำแนะนำ ช่วยเหลือให้คนในองค์กรนั้น ๆ มีความรู้ความสามารถในการทำงานให้มากขึ้น
- 2) เพื่อพัฒนางาน การนิเทศการศึกษาเป็นการสร้างสรรค์วิธีการทำงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
- 3) เพื่อการประสานสัมพันธ์ การนิเทศการศึกษาเป็นการสร้างความร่วมมือสร้างความเข้าใจในการทำงานร่วมกัน ตลอดจนความเข้าใจระหว่างกลุ่มคนกับสังคมโดยส่วนร่วม

4) เพื่อสร้างขวัญกำลังใจ การนิเทศการศึกษาการสร้าง ความมั่นใจความสบายใจ และมีกำลังใจในการทำงาน

สำหรับสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2533 ก : 7) ได้กำหนดจุดมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษาไว้ดังนี้

1) เพื่อช่วยให้ครูมองเห็นปัญหาและความต้องการจำเป็นของเด็ก และเขาสามารถจัดสนองความต้องการ รวมทั้งการช่วยแก้ไขและการป้องกันปัญหาของเด็กเยาวชนได้

2) เพื่อช่วยให้ครู ผู้บริหาร และข้าราชการทุกฝ่ายได้มองเห็นเข้าใจจุดมุ่งหมายของการศึกษา และบทบาทหน้าที่ของตนเอง เพื่อดำเนินการให้บรรลุจุดมุ่งหมายดังกล่าว

3) ช่วยสร้างขวัญและกำลังใจในการทำงานของครูและเจ้าหน้าที่ให้อยู่ในสภาพที่ดีและร่วมปฏิบัติงานเป็นคณะด้วยกำลังสติปัญญา เพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายปลายทางอันดี

4) เพื่อให้ครูได้พัฒนาความรู้ความสามารถและทักษะในการสอน ตลอดจนการทำแผนการสอน สื่อการสอน สื่อการเรียน การประเมินผล

5) เพื่อประสานงานกับผู้บริหารการศึกษาในอันที่จะแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่โรงเรียนและสำนักงานไม่อาจดำเนินการได้ตามลำพัง

6) เพื่อช่วยประเมินผลงานของครูและเจ้าหน้าที่ รวมทั้งช่วยวางแผนเพื่อแก้ปัญหาที่มีให้เหมาะสมด้วย

7) เพื่อช่วยให้ครูใหม่ได้เข้าใจงานของโรงเรียนและอาชีพครู

8) เพื่อช่วยในด้านการประชาสัมพันธ์และสร้างครูให้มีลักษณะแห่งความเป็นผู้นำจากแนวคิดตามทัศนะต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้วนั้น สรุปได้ว่าการนิเทศการศึกษา

มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาคน หรือผู้ที่ได้รับการนิเทศให้มีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานเพิ่มขึ้น พัฒนางาน โดยเฉพาะด้านการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น นอกจากนั้นยังช่วยในการประสานงานระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ และบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาให้มีความเข้าใจอันดีในการปฏิบัติงาน ตลอดจนการสร้างขวัญกำลังใจให้มีความมั่นใจและสบายใจในการทำงาน ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษา ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายที่สำคัญที่สุด

3. หลักการนิเทศการศึกษา

การนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการทำงานร่วมกับครูและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายของการศึกษานั้น จำเป็นต้องมีหลักในการดำเนินงาน เพราะการดำเนินงานที่ประกอบไปด้วยหลักการ เหตุผล มีกฎเกณฑ์ข้อเท็จจริงบนพื้นฐานของการยอมรับโดยทั่วไป สามารถนำไปสู่การตัดสินใจกำหนดแนวการปฏิบัติ เพื่อให้การนิเทศการศึกษาบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ได้ซึ่ง เบอร์ตัน และบรัคเนอร์ (Burton and Brueckner, 1975 : 71-72) ได้เสนอหลักการนิเทศการศึกษา ดังนี้

1) การนิเทศการศึกษาคควรมีความถูกต้องตามหลักวิชา (Theoretically Sound) คือ เป็นไปตามค่านิยม ความเป็นจริง ตามกฎเกณฑ์ควรจะมีวิวัฒนาการทั้งทางด้านเครื่องมือ และกลวิธี โดยมีจุดมุ่งหมายและนโยบายที่แน่นอน

2) การนิเทศการศึกษาคควรจะเป็นวิทยาศาสตร์ (Scientific Approach) คือ เป็นไปอย่างมีลำดับ เป็นระเบียบในกระบวนการทำงาน มีการรวบรวมและสรุปผลจากข้อมูลอย่างถูกต้องเชื่อถือได้

3) การนิเทศการศึกษาคควรเป็นประชาธิปไตย (Democratic Approach) คือ เคารพในตัวบุคคล คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล เปิดโอกาสให้มีความร่วมมือและใช้อำนาจน้อยที่สุด

4) การนิเทศการศึกษาคควรจะเป็นการสร้างสรรค์ (Creative Approach) คือ แสวงหาความสามารถพิเศษของแต่ละบุคคล ส่งเสริมให้แสดงออกและพัฒนาปรับปรุง และเปลี่ยนแปลงสภาพสิ่งแวดล้อมให้เอื้อต่อการทำงานให้มากที่สุด

ศึกษานิเทศก์จำเป็นต้องทำงานร่วมกับผู้อื่น ต้องปฏิบัติตนให้เหมาะสมในการทำงานร่วมกัน ไวล์ (Wiles, 1967 : 35-36) จึงได้เสนอแนะหลักการนิเทศการศึกษาในแง่การปฏิบัติตนของศึกษานิเทศก์ไว้ดังนี้

- 1) ให้ความสำคัญกับครูทุกคนและทำให้เห็นว่าการความช่วยเหลือจากเขา
- 2) หาโอกาสพบปะสังสรรค์เป็นกันเองกับครูสม่ำเสมอ
- 3) เปิดโอกาสให้สมาชิก ได้แสดงความคิดเห็นและส่งเสริมให้มีความคิดริเริ่ม
- 5) เป็นมิตรไมตรีกับบุคคลทั่วไป
- 6) ปรึกษากับหมู่คณะเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงใด ๆ อันจะพึงมี

7) พิจารณาสภาพที่เป็นปัญหาของสมาชิก อาจจะซักถาม สัมภาษณ์ หรือให้คณะครูเสนอปัญหาที่อยู่ในความสนใจร่วมกัน

8) หากศึกษานิเทศก์ระดับกระเฌงมีชีวิตชีวา หมู่คณะช่อมจะเป็นเช่นนั้น

9) บทบาทการนำของศึกษานิเทศก์ก็คือ การประสานงานและการช่วยเหลือ

ทางวิชาการ

10) ฟังมากกว่าพูด

11) การปฏิบัติงานเริ่มด้วยปัญหาของสมาชิก

12) วางแผนการปฏิบัติงานของหมู่คณะไว้

13) ตำแหน่งหน้าที่มิได้ทำให้ศึกษานิเทศก์ต้องเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม หรือ

ความเป็นมิตรไมตรีของหมู่คณะต้องชะงักงัน

14) พยายามใช้ประสบการณ์ด้านความสามารถต่าง ๆ ของครูอาวุโสให้เกิดประโยชน์

15) คัดสินใจแน่วแน่ทันต่อเหตุการณ์

16) เอาใจใส่รู้งานในหน้าที่

17) ส้ารวจและปรับปรุงตนเองอยู่เสมอ

18) สนใจสวัสดิภาพของสมาชิก

19) มีความรับผิดชอบ ปลูกฝังความรับผิดชอบต่อหมู่คณะ

ส่วน ชารี มณีศรี (2523 : 13-15) ได้กล่าวถึงหลักพื้นฐานของการนิเทศการศึกษา

ดังนี้

1) การนิเทศการศึกษาเป็นการกระตุ้นเตือน การประสานงาน และแนะนำให้เกิด

ความเจริญงอกงามแก่ครูโดยทั่วไป

2) การนิเทศตั้งอยู่บนรากฐานของประชาธิปไตย

3) การนิเทศเป็นกระบวนการส่งเสริมสร้างสรรค์

4) การนิเทศเป็นการปรับปรุงหลักสูตร เป็นงานที่เกี่ยวข้องพันกัน

5) การนิเทศมุ่งส่งเสริมบำรุงขวัญ

6) การนิเทศคือการสร้างมนุษยสัมพันธ์

7) การนิเทศมีจุดมุ่งหมายที่จะจัดช่องว่างระหว่างโรงเรียนและชุมชน โดยเฉพาะ

ในเขตชนบท

และ สัจจ อุทรานันท์ (2530 : 11-14) ได้เสนอหลักการที่ชัดเจน โดยสรุปไว้ดังนี้

หลักการที่ 1 การนิเทศการศึกษาเป็น "กระบวนการ" ทำงานร่วมกันระหว่างผู้บริหาร ผู้นิเทศ และผู้รับการนิเทศ

หลักการที่ 2 การนิเทศการศึกษามีเป้าหมายอยู่ที่คุณภาพของนักเรียน แต่การดำเนินงานนั้นกระทำโดยผ่าน "ตัวกลาง" คือ ครูและบุคลากรทางการศึกษา

หลักการที่ 3 การนิเทศการศึกษา (ประเทศไทย) เน้นบรรยากาศแห่งความเป็นประชาธิปไตย

วิจิตร วรุตบางกูร และสุพิชญา (2523 : 36-38) ได้กล่าวถึงหลักสำคัญในการนิเทศการศึกษา ไว้ว่า

- 1) หาทางให้ครูรู้จักช่วยและพึ่งตนเอง
 - 2) ช่วยให้ครูมีความเชื่อมั่นในตนเอง สามารถวิเคราะห์แยกแยะปัญหาด้วยตนเองได้
 - 3) ต้องทราบความต้องการของครู แล้ววางแผนการนิเทศเพื่อตอบสนองความต้องการนั้น ๆ
 - 4) ศึกษาปัญหาต่าง ๆ ของครู และทำความเข้าใจกับปัญหานั้น ๆ และพิจารณาทางช่วยแก้ไข
 - 5) ชักจูงใจให้ครูช่วยกันแยกแยะและวิเคราะห์ปัญหาร่วมกัน
 - 6) การแก้ปัญหาเกี่ยวกับการเรียนการสอน ควรเปิดโอกาสให้ครูได้ใช้ความคิดและลงมือกระทำเองให้มากที่สุด
 - 7) รับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่าง ๆ ของครูแล้วนำมาพิจารณา
- ร่วมกัน
- 8) ช่วยกันจัดหาแหล่งวิทยากร อุปกรณ์การสอน ตลอดจนเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ ให้แก่ครู
 - 9) ช่วยจัดหาเอกสาร หนังสือ และตำราต่าง ๆ ให้แก่ครู
 - 10) ช่วยให้ครูรู้จักจัดหา หรือจัดทำวัสดุอุปกรณ์ ตลอดจนเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ
 - 11) หาทางให้โรงเรียน ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน

12) ต้องยอมรับนับถือบุคลากรที่ร่วมงานในโรงเรียนนั้น และแสดงให้เห็นว่าเขามีความสำคัญในสถานศึกษานั้น ๆ ด้วย

13) ส่งเสริมให้ครูได้แสดงกิจกรรมและผลงานต่าง ๆ ของโรงเรียนให้ชุมชนทราบโดยสม่ำเสมอ

14) ต้องทำความเข้าใจกับผู้บริหาร โรงเรียน ในส่วนที่เป็นหน้าที่และความรับผิดชอบของกันและกัน

15) ช่วยประสานงานระหว่างโรงเรียนกับองค์กร หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

16) รวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ที่เห็นว่าเป็นประโยชน์มาทำการวิเคราะห์และวิจัย

17) ทำความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องราวต่าง ๆ ของการศึกษาอย่างแจ่มแจ้ง เพื่อจะได้ดำเนินการให้บรรลุเป้าหมาย

สำหรับ วินัย เกษมเศรษฐ์ (2531 : 6-25) และสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2533 ก : 9) ได้ให้ความเห็นตรงกันว่า การนิเทศการศึกษาที่มีประสิทธิภาพต้องอาศัยหลักการต่าง ๆ ดังนี้

1) หลักการผู้นำ (Leadership) คือ การใช้อิทธิพลของบุคคลที่จะทำให้เกิดกิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่มเป็นไปตามเป้าประสงค์

2) หลักความร่วมมือ (Cooperation) คือ การกระทำร่วมกัน และรวมพลังทั้งหมดเพื่อแก้ปัญหาด้วยกัน โดยยอมรับและยกย่องผลของความร่วมมือในการปรับปรุงการเรียนการสอนจากหลายฝ่าย และทำหน้าที่และความรับผิดชอบให้ชัดเจนในการจัดองค์กร การประเมินผล ตลอดจนการประสานงาน

3) หลักการเห็นใจ (Considerateness) คือ การนิเทศการศึกษาจะต้องคำนึงถึงตัวบุคคลที่ร่วมงานด้วยการเห็นใจ จะทำให้ตระหนักในคุณค่าของมนุษยสัมพันธ์

4) หลักการสร้างสรรค์ (Creativity) คือ การนิเทศการศึกษาจะต้องให้ครูเกิดพลังที่จะคิดริเริ่มสิ่งใหม่ ๆ แปลก ๆ หรือทำงานด้วยตนเอง

5) หลักบูรณาการ (Integration) เป็นกระบวนการซึ่งรวมถึงการจัดกระจายให้สมบูรณ์ มองเห็นได้

6) หลักมุ่งชุมชน (Community) เป็นการแสวงหาปัจจัยที่สำคัญในชุมชน และการปรับปรุงปัจจัยเหล่านั้น เพื่อส่งเสริมความเป็นอยู่ในชุมชนให้ดีขึ้น

7) หลักการวางแผน (Planning) หมายถึง กระบวนการวิเคราะห์ซึ่งเกี่ยวกับ

การแสวงผลในอนาคต การกำหนดจุดประสงค์ที่ต้องการล่วงหน้า การพัฒนาทางเลือกเพื่อปฏิบัติ ให้บรรลุถึงจุดประสงค์ และการเลือกทางเลือกที่เหมาะสมที่สุด

8) หลักการยืดหยุ่น (Flexibility) หมายถึง ความสามารถที่จะถูกเปลี่ยนแปลงได้ และพร้อมเสมอที่จะสนองความต้องการสภาพที่เปลี่ยนแปลงไป

9) หลักวัตถุวิสัย (Objectivity) หมายถึง คุณภาพที่เป็นผลมาจากหลักฐานตาม สภาพความจริงมากกว่าความเป็นบุคคล

10) หลักการประเมินผล (Evaluation) หมายถึง การหาความจริงโดยการวัดที่ แน่นนอนและหลายอย่าง

จากทัศนะเกี่ยวกับหลักการนิเทศการศึกษาของนักการศึกษาดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า การนิเทศการศึกษาเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ ที่ผู้นิเทศจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจ เรื่องของการนิเทศการศึกษา สามารถวิเคราะห์หวัจจัยและนำผลมาใช้ได้อย่างถูกต้อง สามารถ สร้างบรรยากาศให้เกิดในลักษณะการประสานร่วมมือ ยอมรับความคิดเห็นซึ่งกันและกัน และยึดหลักการสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน เพื่อให้ครูสามารถปรับปรุงพัฒนา พฤติกรรมการสอนได้ด้วยตนเอง อันส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาคือสำคัญ จึงมีความจำเป็น อย่างยิ่งที่ศึกษานิเทศก์ต้องคำนึงถึงหลักการเหล่านี้ในการนิเทศการศึกษา

4. กระบวนการนิเทศการศึกษา

กระบวนการนิเทศการศึกษา หมายถึง "แบบแผนหรือลีลาของการนิเทศการศึกษา ซึ่งมีลำดับขั้นตอนชัดเจน ต่อเนื่องเป็นระเบียบและเป็นไปได้" (สำนักงานคณะกรรมการ การประถมศึกษาแห่งชาติ, 2533 ข : 42) และสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษา แห่งชาติได้จัดลำดับขั้นตอนของกระบวนการนิเทศการศึกษาไว้ห้าขั้น ดังนี้

- ขั้นที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ
- ขั้นที่ 2 การวางแผน
- ขั้นที่ 3 การสร้างสื่อ เครื่องมือและวิธีการ
- ขั้นที่ 4 การปฏิบัติการนิเทศ
- ขั้นที่ 5 การประเมินผลและรายงานผล

ดังรายละเอียดที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่ากระบวนการนิเทศที่สำคัญจะต้องประกอบด้วยสี่ขั้นตอน คือ

- 1) **ขั้นเตรียม** ได้แก่ การรวบรวมข้อมูล หาสภาพปัญหา จัดลำดับความสำคัญของปัญหา กำหนดทางเลือก และตัดสินใจเลือกวิถีทางที่จะแก้ไขปัญหา
- 2) **ขั้นวางแผน** ได้แก่ การจัดทำโครงการ กำหนดรายละเอียดของการนิเทศการศึกษา สร้างสื่อเครื่องมือและกำหนดวิธีการ ผู้รับผิดชอบ ตัวชี้ผลสำเร็จและวิธีการประเมินผล
- 3) **ขั้นปฏิบัติตามแผน** ได้แก่ การนำแผนและโครงการไปปฏิบัติ โดยมีการประเมินผลและปรับปรุงแผนงานโครงการเป็นระยะ ๆ เพื่อให้งานเป็นไปตามแผน
- 4) **ประเมินผลและติดตามผล** ได้แก่ ขั้นพิจารณาผลงานการนิเทศการศึกษาว่าประสบความสำเร็จตามเป้าหมายหรือไม่เพียงใด เพราะเหตุใด

5. เทคนิคการนิเทศการศึกษา

การนิเทศศึกษานับว่าเป็นงานที่มีความยากลำบากในการปฏิบัติให้เกิดผลที่ดี การนิเทศการศึกษาที่ไม่บังเกิดผลหรือนิเทศแล้วไม่มีการปฏิบัติ คือครูยังไม่ได้ทำตามที่ได้นิเทศ ถือว่าเป็นการขาดทุนเพราะไม่เกิดประโยชน์แต่อย่างใด ความยากลำบากอยู่ที่การทำให้ครูยอมรับในหลักการและเต็มใจยินดีที่จะปฏิบัติ ไม่ได้อยู่ที่ว่าได้นิเทศหรือไม่ (วีระ ดันตระกูล, 2525 : 128) การนิเทศให้ได้ผลนั้นผู้นิเทศจะต้องรู้จักเลือกใช้วิธีการ หรือเทคนิคของการนิเทศให้เหมาะสมกับครูแต่ละคน จะนิเทศโดยใช้วิธีเดียวกันแก่ครูทุกคนไม่ได้ หนังสือเรื่องการนิเทศการศึกษาส่วนมากมักจะกล่าวถึงเทคนิคและเครื่องมือที่ใช้ในการนิเทศเป็นส่วนใหญ่ เทคนิคการนิเทศเหล่านี้ได้มีมาเป็นเวลานานแล้ว แต่ปัจจุบันก็ยังมีความสำคัญ เทคนิคในการนิเทศศึกษามีหลายอย่าง เบอร์ตันและบรีคเนอร์ (Burton and Brueckner, 1975 : 76-77) ได้เสนอเทคนิคการนิเทศการศึกษาไว้ดังนี้

- 1) การประชุมนิเทศครูใหม่
 - 2) การประชุมก่อนเปิดโรงเรียนเพื่อวางแผน
 - 3) การประชุมปฏิบัติการแบบต่าง ๆ
 - 4) การประชุมกลุ่มใหญ่ ๆ แบบต่าง ๆ เช่น การประชุมระดับชาติ ระดับ
- การประชุมครูทั้งโรงเรียน เป็นต้น

- 5) การประชุมกลุ่มเล็ก ๆ การตั้งคณะศึกษา การสัมมนากลุ่มย่อย
- 6) การตั้งคณะกรรมการ
- 7) การใช้เอกสารการนิเทศต่าง ๆ
- 8) การใช้โสตทัศนูปกรณ์
- 9) การใช้ห้องสมุดและการรวบรวมเอกสารต่าง ๆ ตลอดจนอุปกรณ์ต่าง ๆ
- 10) การศึกษาเพิ่มเติมหรือการศึกษาภาคฤดูร้อน
- 11) การทัศนศึกษา การดูงาน
- 12) การวิจัยปัญหาของท้องถิ่นหรือการทดลองต่าง ๆ
- 13) การให้คำปรึกษาเป็นกลุ่ม
- 14) การให้คำปรึกษา คำรา
- 15) การสาธิตการสอน การสังเกตการสอน หรือการไปสังเกตการสอน

โรงเรียนอื่น ๆ

- 16) การสอนตามวิธีการที่กำหนดไว้
- 17) การแนะนำเป็นรายบุคคลจากการเยี่ยมชมชั้นเรียน
- 18) การประชุมติดตามปัญหาหรือโครงการ
- 19) การให้คำปรึกษาเป็นรายบุคคล

ส่วนสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้บันทึกทักษะการนิเทศการศึกษาไว้สามด้าน คือ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2533 ข : 63-67)

1) ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ (Human Skill) การนิเทศการศึกษาคือการทำงานร่วมกันระหว่างผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ ดังนั้นทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับผู้นิเทศ ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ประกอบด้วยทักษะย่อย ๆ หลายประการ เช่น

- 1.1) ทักษะในการเป็นผู้นำ ผู้ตามที่ดี (ทักษะการอยู่ร่วมกับผู้อื่น)
- 1.2) ทักษะการสังเกตการสัมภาษณ์
- 1.3) ทักษะการนำอภิปราย/ร่วมอภิปราย
- 1.4) ทักษะการรับรู้ในความรู้สึกนึกคิดของผู้อื่น ขอมรับนับถือบุคคลอื่น
- 1.5) ทักษะการสร้างมิตรไมตรี

2) ทักษะด้านความคิดรวบยอด (Conceptual Skill) การนิเทศการศึกษามีกระบวนการสำคัญเบื้องต้นคือการค้นหาปัญหาและสาเหตุ เพื่อการวางแผนการนิเทศให้บรรลุวัตถุประสงค์ ดังนั้นการมีทักษะด้านความคิดรวบยอดซึ่งเป็นทักษะเกี่ยวกับการมองเห็นความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ ชัดเจน รอบคอบ จะช่วยให้ผู้นิเทศคาดการณ์สิ่งต่าง ๆ ได้ถูกต้อง แม่นยำทำให้การดำเนินงานเป็นไปโดยราบรื่น ทักษะด้านความคิดรวบยอดประกอบด้วยทักษะย่อย ๆ หลายประการ เช่น

- 2.1) ทักษะเกี่ยวกับการวัดผลและประเมินผล
- 2.2) ทักษะเกี่ยวกับการวิเคราะห์/สังเคราะห์
- 2.3) ทักษะเกี่ยวกับการวิจัย
- 2.4) ทักษะเกี่ยวกับการวิพากษ์วิจารณ์และการซักถาม

3) ทักษะด้านเทคนิควิธี (Technical Managerial Skill) การนิเทศการศึกษาต้องใช้กิจกรรมต่าง ๆ ประกอบกันตามสภาพปัญหาและความต้องการ ซึ่งต้องอาศัยรูปแบบและเทคนิควิธีการหลาย ๆ อย่าง ดังนั้นผู้นิเทศจึงต้องมีทักษะด้านเทคนิควิธีสูง ทักษะด้านเทคนิควิธีประกอบด้วยทักษะย่อย ๆ หลายประการ เช่น

- 3.1) ทักษะการพูด การฟัง การอ่านและการเขียน ซึ่งรวมเรียกว่าทักษะการสื่อความหมาย
- 3.2) ทักษะการกำหนดหัวข้อโครงร่าง
- 3.3) ทักษะการสาธิต
- 3.4) ทักษะการคิดคำนวณ
- 3.5) ทักษะการจัดการ

ในทำนองเดียวกัน สันต์ ธรรมบำรุง (2534 : 110) ได้สรุปเทคนิคของการนิเทศการศึกษาไว้ว่า มี 20 ประการ คือ

- 1) การสังเกตการสอนในชั้นเรียน (classroom observation)
- 2) การทดลองในห้องเรียน (classroom experimentation)
- 3) การปรึกษารื้อ (the conference of interview)
- 4) การพากรูไปเยี่ยมเยียนและสังเกตการสอน (intervisitation and observation)
- 5) การเลือกวัสดุอุปกรณ์สำหรับการสอน (selection of materials for teaching)
- 6) การประเมินผลตนเอง (self-evaluation)
- 7) การตั้งกรรมการกลุ่มทำงาน (committees)

- 8) การนิเทศเป็นกลุ่ม (group devices of group techniques)
- 9) กลุ่มศึกษาวิชาการ (course work)
- 10) ห้องปฏิบัติการหลักสูตร (curriculum laboratory of curriculum library)
- 11) การอ่านเฉพาะเรื่อง (directed reading)
- 12) การสาธิตการสอน(demonstration teaching)
- 13) การศึกษานอกสถานที่ (field trip for stall personnel)
- 14) การฟังคำบรรยาย (institutes and lectures)
- 15) การอภิปราย (panel or forum discussion)
- 16) ห้องสมุดเฉพาะวิชา (professional libraries)
- 17) องค์กรวิชาชีพและการประชุมทางวิชาชีพ (professional organization and meeting)
- 18) ป้ายนิเทศ หนังสือคู่มือ (supervisory bulletins handbook and guides)
- 19) การปฐมนิเทศครูใหม่ (orientation fo new teachers)
- 20) การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (action research)

จะเห็นได้ว่าเทคนิคการนิเทศการศึกษานั้นมีมากมายหลายวิธีด้วยกัน แต่พอจะสรุปกล่าวได้ว่าเทคนิคการนิเทศการศึกษาที่สำคัญ ๆ มีห้าวิธี คือ

- 1) การนิเทศการศึกษาในโรงเรียน ได้แก่ ปฐมนิเทศครูใหม่ การประชุมก่อนเปิดภาคเรียนเพื่อวางแผนปฏิบัติการ การสังเกตการสอนในชั้นเรียน การทดลองในห้องเรียน เป็นต้น
- 2) การประชุม ได้แก่ การประชุมแบบต่าง ๆ เช่น การประชุมปฏิบัติการ การประชุมกลุ่มใหญ่ การประชุมกลุ่มย่อย การจัดตั้งกลุ่มทำงาน กลุ่มศึกษาวิชาการ การประชุมทางวิชาชีพ เป็นต้น
- 3) การใช้เอกสาร อุปกรณ์และแหล่งวิชาการ ได้แก่ การใช้เอกสาร โสตทัศนูปกรณ์แนะนำห้องสมุด จัดเลือกวัสดุอุปกรณ์สำหรับการสอน จัดห้องปฏิบัติการหลักสูตร จัดทำห้องสมุดเฉพาะวิชา จัดป้ายนิเทศ หนังสือคู่มือครู เป็นต้น
- 4) การให้คำปรึกษา ได้แก่ การให้คำปรึกษา ตำรา การให้คำปรึกษาเป็นกลุ่ม การสาธิตการสอน การแนะนำเป็นรายบุคคล การประเมินผลตนเอง เป็นต้น
- 5) การให้การศึกษาเพิ่มเติม เช่น การศึกษาภาคฤดูร้อน การฝึกอบรม การดูงาน ทัศนศึกษาและการวิจัยปัญหาต่าง ๆ

หลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้

1. ความหมายของหลักสูตร

หลักสูตรเป็นโครงการและเป็นแนวทางให้การศึกษาแก่เยาวชน เพราะการให้การศึกษา หมายถึง การให้วิชาความรู้ การถ่ายทอดวัฒนธรรม การปลูกฝังเจตคติ และค่านิยม เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้ทุก ๆ ด้าน ดังนั้น ความสำเร็จของการศึกษาจึงขึ้นอยู่กับหลักสูตรเป็นประการสำคัญ มีผู้ให้ความหมายของคำว่า "หลักสูตร" ไว้ดังนี้

กูด (Good, 1973 : 149) ได้นิยามคำว่า "หลักสูตร" ดังนี้

1) หลักสูตร คือ เนื้อหาวิชาที่จัดไว้เป็นระบบให้ผู้เรียนได้ศึกษาเพื่อจบชั้นหรือรับประกาศนียบัตรในหมวดวิชา หรือสาขาวิชาใดวิชาหนึ่ง ตามความหมายนี้ หลักสูตรหมายถึงเนื้อหาวิชาใดวิชาหนึ่ง

2) หลักสูตร คือ โปรแกรมการศึกษาที่ทางโรงเรียนกำหนดให้ผู้เรียนได้เรียนเพื่อรับประกาศนียบัตรต่าง ๆ ตามความหมายนี้ หลักสูตรหมายถึงโปรแกรมการศึกษาที่กำหนดเข้าโครงการเรียน ซึ่งประกอบด้วยรายวิชาต่าง ๆ

3) หลักสูตร คือ กลุ่มวิชาหรือประสบการณ์ที่กำหนดไว้ให้ผู้เรียนภายใต้การแนะนำของโรงเรียน ตามความหมายนี้ หลักสูตรหมายถึงเนื้อหาของวิชาส่วนหนึ่งและการจัดประสบการณ์อีกส่วนหนึ่ง

เซลอร์ และอเล็กซานเดอร์ (Saylor and Alexander, 1974 : 14) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตรหมายถึงความพยายามของโรงเรียนที่จะก่อให้เกิดผลของการเรียนที่โรงเรียนพึงปรารถนา ทั้งในสถานการณ์ภายในและภายนอกโรงเรียน

ทาบ (Taba, 1963 : 12) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตรหมายถึงมวลประสบการณ์ต่าง ๆ ที่โรงเรียนและครูผู้สอนจัดขึ้น เพื่อให้นักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงไปตามลักษณะที่ถึงจุดมุ่งหมายได้

สำหรับในประเทศไทย นักการศึกษาของไทยได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ต่าง ๆ กันดังนี้

ธำรง บัวศรี (2534 : 12) ให้ความหมายหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตรหมายถึงประสบการณ์ทุก ๆ อย่างที่โรงเรียนจัดให้แก่นักเรียน